Драгана ДИМИТРИЈЕВИЋ
ОШ „Бранко Радичевић“, Владичин Хан

УДК 371.3: [821.163.11+811.163.11
- оригинални научни рад -

АПЛИКАТИВНОСТ МЕТОДЕ СЦЕНСКЕ КОМУНИКАЦИЈЕ У НАСТАВИ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Сажетак: *Метода сценске комуникације омогућава ученицима да својом креативношћу искажу способност за самостални рад, стичу практична знања, умења и навике, развијају културу говора, стичу продуктивна знања и навике, и та знања умеју да повежу са сродним садржајима различитих наставних предмета. Рад се бави теоријским приступом методе сценске комуникације у настави Српског језика и књижевности, њеним дефинисањем и могућностима примене у настави Српског језика и књижевности. У средишњем делу рада презентују се резултати емпиријског истраживања у коме су упоређени наставни ефекти традиционалног начина рада с методом сценске комуникације. У истраживању су учествовала 202 ученика основних школа у Врању и Владичином Хану. У експерименталним разредима примењена је метода сценске комуникације, док су у контролним разредима исти наставни садржаји обрађени на традиционалан начин. Упоредени резултати између контролних и експерименталних група показали су да су ученици у експерименталним групама на тесту знања постигли боље резултате од ученика у контролним групама. Уз то, показали су већу заинтересованост, одговорност и мотивацију за рад, што је довело до квалитетнијег и трајног усвајања знања, као и развијања књижевних и говорних компетенција.*

Кључне речи: *метод сценске комуникације, говорне компетенције, књижевне компетенције, савремена настава.*

Увод

Глобализација је захватила све сегменте друштва и променила је приступ образовању. Наш образовни систем претрпео је неколико реформи, али су се све оне односиле само на „преправке” и „дотеривања”.

Последња реформа, из 2000. године, била је усмерена ка европским тенденцијама, а углавном се односила на стварање система који је инклузиван, децентрализован, делотворан, транспарентан.

* draganadimitrijevic68@gmail.com

Ипак, и поред реформи, процес образовања има бројне слабости. Фронтални облик рада и даље је доминантан, послушност је у предности у односу на критичко мишљење, меморисање у односу на разумевање, пасивност у односу на креативност. Насупрот томе, циљ образовања је стварање популације која је модерно образована, креативна, генерације која ће применити своје знање.

Квалитет образовања у Републици Србији испод је међународног просека, нарочито у функционалном знању, што нам показују међународна испитивања. Резултати на тестирању TIMSS из 2003. и 2007. године показују да просек ученичких постигнућа у области природних наука бележи пад. Када је у питању применљивост знања и вештина, постигнућа на тесту PISA још су слабија (Филд и сар, 2010).

Резултати по нивоима знања показују да је мали број ученика у највишим категоријама и велики број ученика у најнижим категоријама. У домену читања око трећине ученика спада у категорију функционално неписмених. То значи да сваки трећи ученик у Републици Србији има тешкоће у читању сложенијих текстова. Резултати тестирања показују да је 18% ученика било на првом или нижем нивоу, што значи да није у могућности да повеже информацију из теста са свакодневним знањем.

Много је фактора који имају утицај на учење: недовољно мотивације, породично финансијско стање, подршка породице, организација курикулума и друго (Филд и сар, 2010).

Стицање знања један је од основних задатака школе, а циљ реформи јесте подизање квалитета знања. Савремене дидактичке теорије баве се и темама као што су: стицање знања, унапређење и усавршавање поступака у раду. У изградњи ученог друштва образовање има једну од кључних улога.

Друштво засновано на знању мора да буде друштво перманентног учења. Сваки појединац мора да развије своје потенцијале, да знање које поседује и употребљава, унапређује, да раздваја битно од небитног, да научено прилагоди захтевима све бржих промена, да прати савремене методе и облике рада и да их примењује у пракси.

Да би ученик у будућности напредовао, мора да поседује и нешто више од знања и садржаја. Он мора да развије адекватне вештине за живот – почев од флексибилности и прилагодљивости, преко иницијативе и самоуправљања, социјалне и међукултуралне вештине, продуктивности и поузданости до лидерства и одговорности.

Већина грађана у 21. веку требало би да поседује дигиталну и медијску писменост јер живимо у окружењу које покрећу технологија и медији, па је приступ информацијама, брзим променама технолошких алатки и могућност сарадње већа него икада до сада.

Један од начина рада који доприноси побољшању знања, мотивисаности ученика за рад, подиже квалитет рада на виши ниво јесте метода сценске комуникације. Применом методе сценске комуникације настава ће бити боље организована, ученици ће бити максимално ангажовани, а задо-

вољство ученика ће бити посебан подстрек за даљи рад. Примена методе сценске комуникације у свим предметима и фазама часа указује на већу њену примену у савременом образовно-васпитном раду.

Самоангажовање сваког ученика на часу, адекватно понашање и реаговање, активно учешће у процесу сценске комуникације који симулира контекст животне праксе, или пак проблемске ситуације, јесу елементи на којима се базира метода сценске комуникације. Примена те методе доприноси креативности ученика, ангажује се свако дете према својим способностима, а наставно градиво се тумачи на различите начине тако што се наставне теме приближавају ученицима и доживљавају се као лично искуство. Метод сценске комуникације представља новину у начину непосредног рада са ученицима.

Метода сценске комуникације

Метода сценске комуникације садржи све иновативне аспекте активног образовања. Ученици кроз игру, опонашајући животне и проблемске ситуације, активно учествују у реализацији задатака часа, у складу са индивидуалним способностима (Кошничар, 2002: 72). Ова метода се заснива на задовољавању ученикове потребе за сазнањем, игром, социјалном комуникацијом, осећајношћу, стварањем, и то кроз ненаметљиве облике учења, кроз игру која ученике ангажује моторички, интелектуално, социјално. Ученици самоангажовањем испољавају своје стваралаштво, способност за самосталан рад, развијање говора, допуњују своја знања, умења и навике, а знање стечено на тај начин треба да буде применљиво.

Ова метода повезује и допуњује посебне и појединачне методе сваког предмета тако што кроз добро организовану сценску игру и драматизацију омогућава да садржаји из предмета које деца треба да овладају постају што очигледнији, разумљивији. Омогућава спајање и прожимање градива из различитих предмета који се у животу налазе у синтези. Примењује, углавном, све методе, почев од вербално-текстуалне, илустративно-демонстративне, лабораторијско-експерименталне, па до оних најсавременијих метода кибернетике и проблемске наставе.

Како у образовању нису битни само садржаји којима треба овладати, него и начини (како овладати), метода сценске комуникације инсистира на сталном ангажовању сваког ученика, активном учешћу у процесу сценске комуникације у опонашању животне праксе или неке проблемске ситуације. Битно је да ученици покажу максимум у непосредном миметичком, приказивачком и показивачком, а минимално у казивачком и описивачком, а важна је стална интерперсонална комуникација између деце и између деце и наставника, и на крају да у сценској симулацији и проблемске и животне ситуације дете кроз игру у стању задовољства максимално испољи стваралачке способности и ефикасност (Кошничар, 2002: 73).

Уз максимално ангажовање свих чула ученик боље памти. Зато је потребно градиво тумачити на различите начине како би се мисаоне схеме и нови појмови приближили деци тако да деца могу да их доживе као лич-

но искуство, а да потом то искуство изразе у равни мишљења којој су дорасли. Овом методом настава постаје активна и на занимљив начин ангажује свако дете да према својим способностима максимално ангажује сва чула и дејје могућности.

Кроз игру, ученици не само да запамте градиво, већ и овладају вештинама и способностима да научено и покажу, а и креативност ученика се максимално показује употребом методе сценске комуникације. Овом методом постиже се максимум сваког ученика, а и целог одељења. Наставник треба да буде оспособљен да методама и техникама сценске комуникације осмишљава драматуршки оквир у који уводи одговарајуће садржаје појединих предмета, осмишљава повезивање одређених наставних садржаја и да на одговарајући начин мотивише ученике за оптимални самоангажман тако што сваком ученику задаје одговарајуће задатке (Кошничар, 2002: 74). Учитељу се пружа могућност да у овом процесу оцењује ученике на различите начине, системски и систематично, ненаметљиво и индиректно, када ученици нису ни свесни, и на тај начин се ослобађају страха од оцењивања. Анализирајући теорије које се у свету примењују за унапређење наставе, а такође и за превазилажење недостатака савремене наставе, метода сценске комуникације је компатибилна поменутиим теоријама, па све то чини да ова метода има широк спектар примене.

Метода сценске комуникације је очигледна настава утемељена на игри улога или сценске комуникације као савременог модела наставе. Применљива је на све наставне предмете од првог до четвртог разреда основне школе, као и на све ваннаставне активности, рецитаторске и драмске секције за припрему школских приредби. Веома је применљива и за наставу у природи и продуженом боравку деце у школи. Још једна битна одлика ове методе јесте њена креативна синтеза градива различитих предмета. То је, у ствари, спој ликовне културе, музичке културе и физичког васпитања. Игра може донети промену када је реч о мотивацији, било да је реч о приповедању или о нечему што заокупља машту у наставном окружењу. Многа истраживања показала су да децу боље мотивишу традиционални реквизити за игру, попут лутака. Тако да се многе баријере током учења, као и опозиционо понашање, негативни ставови, могу превазићи коришћењем оваквих игара, које, наравно, стварају позитивно окружење за учење. Метода сценске игре или сценске комуникације, како је још називају, на специфичан начин наставу чини очигледнијом, јер се ученици самостално ангажују, испољавају креативне способности или пак коригују стечена знања.

Вршена су истраживања о ефикасности, могућностима и ограничењима видео-игрица у настави српског језика и књижевности. Наставници сматрају да игрице доприносе развоју различитих стратегија које су везане за учење. Већина наставника је имала позитивне ставове према авантуристичким видео-игрицама и симулацијама. Игрице не само да мотивишу, већ могу помоћи ученицима да развијају машту и активан приступ који утиче на вештине, способности и стратегије. Нарочито је битна унутра-

шња мотивација. О њој говори Чиксентмихаљи још 1990. године и описује је као „бујицу” – „стање када смо заиста заокупљени неком активношћу која нам пружа истинско задовољство, а не спољашњу награду” (Разумети мозак, 2010: 94). Он описује „бујицу” као ментално стање у којем је особа унутрашње мотивисана да учи, те такво учење карактерише снажна фокусираност, пуно ангажовање и оптимално самоостварење.

Метода сценске комуникације на специфичан начин наставу чини очигледнијом, јер се ученици самостално ангажују, испољавају креативне способности или пак коригују стечена знања. Садржаји различитих предмета методом сценске комуникације или сценске игре могу се корелирати, допуњавати или кориговати. На тај начин ученик има вишеструки значај, не само повезивањем садржаја једног предмета, већ и на релацији других наставних предмета а самим тим и између укупних знања.

Чињеница да овај метод активира сва чула, све што се дешава је на сцени, па је то ново лично искуство. Од многих окидача који мотивишу ученике да уче, укључујући жељу за одобравањем и признањем, један од најмоћнијих (ако не и најмоћнији) јесте просвећење које полази из разумевања.

За уређење сценског простора могу послужити разна помагала: наставна помагала за експозицију (табла, фланелограф), визуелни пројектори, манипулациона помагала, електронска помагала, штампана наставна средства (уџбеници, радни листови, радне свеске, часописи), као и други дидактички материјали забавног карактера (ребуси, укрштенице, загонетке, питалице и сл). Метода сценске комуникације има своје специфичности, и то у изради сценарија, костима, реквизита за реализацију садржаја, што додатно мотивише ученике, доводи до заједничког рада, упућује их једне на друге. Метода сценске комуникације може се применити у свим фазама часа. Подједнако је ефикасна у уводном, главном и у завршном делу часа, као провера научених знања. Примењива је у обради наставне јединице, утврђивању, говорним и писменим вежбама, оцењивању. У млађим разредима основне школе наставне садржаје треба учинити очигледним, односно треба их визуализовати како би их ученици боље разумели. При томе треба имати у виду да су ученици у том периоду способни да логички размишљају, да се сналазе у времену и простору. Апстрактно мишљење још није развијено, па је ученицима за правилно расуђивање увек потребан конкретни предмет, односно конкретна подршка из предметне стварности. Ученике треба увести у просторно-временски контекст, односно у сценско-костимографски оквир сценске игре. Сценографија, као и костимографија, не само да указује на оквир сценске радње и место, просторне и временске одреднице; оне имају и посебан значај и са становишта психологије јер код деце изазивају радозналаост, буде машту, стварају добро расположење и могућност уживљавања у сценску игру.

У том узрасту деца изграђују запажања о просторно-временским и узрочним корелацијама, па су сценско-костимографски елементи сценске игре веома значајни у формирању смисла за естетско. Естетска перцепција омогућава ученику естетски доживљај који почиње когнитивним момен-

том, односно да би могао да реагује, ученик мора да познаје одређене садржаје. Естетски ефекат почива на три принципа који се међусобно усклађују: принцип склада (који подразумева хармонију), принцип орнамента (за који се обично каже да је „претапање” информација) и принцип већ виђеног на нови начин.

Као сценски простор могу да послуже учионица, фискултурна сала, школски хол, школско двориште, парк, врт или простор који се налази у близини школе (библиотека, музеј и сл.).

Апликативност методе сценске комуникације

Метода и технике сценске комуникације практично се примењују на све наставне предмете од првог до четвртог разреда основне школе. Садржаји српског језика и књижевности погодни су за реализацију методом сценске комуникације. Али и садржаји наставе математике, природе и друштва, односно света око нас, ликовне културе, физичког васпитања представљају плодно тле за овај метод. Применљив је за ученике свих разреда јер подстиче машту, жељу за успехом, и распламсава такмичарски дух.

Да би ученици били добри говорници, да би превазишли психолошко-лингвистичке баријере и имали успешну комуникацију, на њиховим часовима говорних вежби већ од првог разреда садржаје треба прилагодити и реализовати методом сценске комуникације. Да се не би грешило приликом избора теме, треба пратити интересовања ученика, консултовати се са педагогом школе и родитељима ученика. Неки садржаји су ученицима увек занимљиви, нарочито када је реч о спорту, позоришним представама, филмовима, догађајима из маште, играчкама, авантуристичким походима. Битно је да тема буде актуелна, а ако се осветли и говорним наставним методама, допринеће формирању личности која ће бити креативна, задовољна, весела. Тако ће ученици постепено учити да говоре, али и да слушају, развијати машту, способност активног слушања, а уједно ће вежбати покрет, мимику, гест. Тема може бити формулисана у облику питања, народне пословице или језгровите поруке, недовршене мисли, или пак класично формулисана. Као посебни часови, говорне вежбе предвиђају се у свим разредима. Језичко стваралаштво је довољно богато тако да теме не би требало понављати из разреда у разред. Примери говорних вежби: (први разред) *Пролеће је даровало; Пролеће у мојој улици, парку, на ливади; Авантуре једне семенке; Да видимо да се радујемо; Мој кућни љубимац; Кад порастем, бићу...; Једном сам помогао другу...;* (други разред) *Доживљај са летњег распуста\ Октобарске боје\ Животиња коју волим; Позни јесењи дани; Како бих са другом поделио кишини дан; Ново познанство; Мој град под белим покривачем; Спортски догађај;* (трећи разред) *Један занимљив филм; Зимске слике; ТВ емисија; Моја мајка; Шала је успела; Сва природа цвета и пева...;* (четврти разред) *Мој омиљени јунак из цртаног филма; Доживео сам у природи; Незаборавни доживљај; Речи народног говора и речи страног порекла; Учимо на примерима песника; Драге личности мог детињства; Стигао је мај у мој крај; Слушао сам птичији цвркул...*

Ученик уз наставникову помоћ остварује говорне активности у сарадњи са групом или са паром и на тај начин открива акустичке, мисао-нологичке и прагматичке могућности говора. У реализацији говорних вежби ученицима је најтежи почетак. На задату тему треба садржајно, естетски одговорити, дати оригиналан, тематски заокружен, граматички исправан одговор. Начин на који се ученици вербално опходе према наставнику и према својим вршњацима најбоље је огледало говорне културе.

Ученици се од најранијег периода упознају са баснама, а оне су погодне за сценску обраду. Басне могу да се адаптирају и драматизују, а да се при томе очува основна идеја, структура приче, односно главна радња. Код овако кратких текстова (басна, кратка прича, кратка песма) садржаји се могу реализовати без претходне припреме.

У настави српског језика и књижевности најчешће се адаптирају басне или кратке приче (*Лав и миш, Зећ и вук, Бик и зећ, Деда и репа, Голуб и пчела, Две козе, Два јарца, Цар и скитница*). У Читанци за први разред, у издању Издавачке куће „Едука”, на крају уџбеника дат је детаљан опис појединих игара које се могу изводити на часовима српског језика и књижевности. Игре су замишљене за рад у групи или у пару. У другом разреду, према плану и програму, обрађују се следеће басне и кратке приче: *Седам прUTOва, Коњ и магарац, Лисица и гавран, Пас и његова сенка, Зна он унапред, Стара слика на зиду, Два писма, Старо лијино лукавство*. У трећем разреду обрађују се басне и приче: *Вук и јагње, Ветар и сунце, Корњача и зећ, Лед се топи, Лав и човек, А зашто он вежба, Заљубљене ципеле...* За четврти разред по плану и програму предвиђене су народне басне и приче: *Лав и човек, Корњача и зећ, Пепељуга, Подела улога, Међед, свиња и лисица...* За реализацију ових садржаја ученици могу користити гињол лутке (које навлаче попут рукавице, а воде се помоћу три прста), као и маске, цртеже људи и животиња и друге реквизите.

Наставно подручје говорне културе прожима целокупан наставни процес српског језика и књижевности, али не само у сфери једног часа четрдесетопетоминутног рада. У наставном процесу класификација говорних вежби може бити: говорна вежба као говорни догађај; као етапа у настави књижевности или граматике; као синтеза усменог и писменог изражавања; као корелација; као посебан час (Јањић, 2008).

О структури интерпретативно-уметничких говорних вежби када се подразумева изражајно рецитовање, читање, казивање прозног текста, ученици треба да овладају акустичким вредностима говора, али и мимиком, гестикулацијом, покретима тела. Говорне вежбе могу бити саставни део других облика рада или се могу организовати као самостални час. Ови часови такође захтевају добру припрему, јер треба привући пажњу слушалаца и гледалаца.

Израђивање говорне културе може се организовати и у различитим секцијама: ликовној, драмској, рецитаторској, новинарској. Ученицима пружа могућност изражавања према личном нахођењу. Јавни говор је

велика част, а ученици могу на приредбама, свечаним академијама, поетским вечерима или другим културним дешавањима да разбију трему и победе страх. Постоји могућност посете музеј-кућама, изложбама, позоришним представама, филмским пројекцијама. Ту је и прикупљање података, интервјуисање јавних личности, читање састава крај споменика јунака или важних личности. Слободне активности, не само да оплеменеју ученика већ га спремају за касније обавезе које ће у животу имати. Демонстративном методом могу се показати ученицима графички или звучни записи, фотографије, слике, сачувана документација која би ученике асоцирала на чињенице и појмове до којих се не може доћи непосредним контактом. Али, применом методе сценске комуникације, драматизацијом целог текста или детаља из текста, применом екранизованих уметничких дела, радио и ТВ емисија, часовима српског језика и књижевности ученицима ће бити занимљиви и несвакидашњи.

Часови усменог излагања могу да буду монотони ако се само сведу на ученичко излагање и учитељево исправљање грешака. Битан сегмент говорних вежби требало би да буду дечје сценске игре које су веселе, разиране, мелодичне и активне. Ако још у групној организацији рада поделимо задатке, па свако од ученика добије задатак према својим способностима и нема искључених ученика, онда ће сцена бити простор на којем ће се стицати и неговати говорна култура, али биће и место где се рађају нове идеје, сазнања, а пре свега, биће то кутак задовољства.

Часови на којима би била примењена метода писаних радова у класичном облику, при самој евалуацији часа не би постигла превелики успех код ученика. Ако методу писаних радова уплетемо у методу сценске комуникације, часови ће бити право задовољство и ученици ће их са нестрпљењем очекивати. Ако учитељ још часове оплемени организовањем трибине (нпр. заузимање става ЗА или ПРОТИВ), часови ће бити права ризница нових идеја.

Употреба кооперативне методе између самих ученика јесте пола корака до примене методе сценске комуникације у настави српског језика и књижевности. Часове говорне културе оплеменили би часови на којима би гости били познате личности, родитељи одређених занимања; часови на којима би ученици „били неко други”; час школског кабареа; час имагинарног путовања на коме би присуствовао и туристички водич.

Трајност знања зависи од организовања и усмеравања читавог наставног процеса, поготово од осмишљености, квалитета и ефикасности усвојених знања. Трајност знања значи и преношење позитивних активности у друге ситуације. Један од захтева за трајно усвајање знања јесте да се код ученика оформе јасне представе и свесно усвоје одговарајући појмови, а примена методе сценске комуникације ученицима пружа ту могућност.

У прилог овој методи говори и опуштена а радна атмосфера, задовољство ученика својим постигнућем, сигурност у раду, заједничка подела доброг и лошег у раду, тимски дух, као и максимално ангажовање и испо-

љавање вештина ученика. Овакав вид рада доприноси развоју нових нивоа комуникацијских вештина, позитивном размишљању, сигурнијем схватању тимске игре.

У зависности од садржаја и узраста ученика, када се на часовима учи ново градиво, бирају се једноставније технике и модели методе сценске комуникације јер се акценат ставља на наставни садржај. Када су у питању утврђивање, систематизација и повезивање наставних садржаја, треба користити сложеније технике игре методе сценске комуникације и њихове комбинације, како би до изражаја дошли васпитни садржаји, почев од културе говора до вежбања разних способности које су неопходне за свакодневни живот.

Резултати истраживања

Наше истраживање спроведено је на територији општине Владичин Хан и Врање. У истраживању је учествовало 202 ученика, што износи 9,91% од укупне популације ученика трећег разреда који наставу изучавају на српском језику.

У експерименталним разредима примењена је метода сценске комуникације, док су у контролним разредима исти садржаји обрађени на традиционалан начин.

У изради експерименталног програма узете су у разматрање наставне јединице које пружају дидактичко-методичку могућност за примену дате методе. Тестирањем се желео утврдити обим и ниво стечених знања у измењеним облицима рада, ангажовањем ученика у стицању знања методом сценске комуникације.

Резултати које су ученици експерименталне групе постигли на тесту се значајно разликују од просечних резултата ученика контролне групе на тесту знања применом методе сценске комуникације. Резултати ће се значајно појавити и у популацији.

Максимално активирање ученика на часу приликом усвајања нових садржаја, у овом случају применом методе сценске комуникације утиче значајно на хомогенизацију резултата у односу на резултате које су ученици остварили у традиционалној настави.

На основу тога може се рећи да постоји статистичка значајност разлике у делу интензитета активности ученика ЕГ, која је садржаје усвајала путем методе сценске комуникације, у односу на КГ, која је садржаје усвајала на традиционалан начин.

Ретест знања реализован је након летњег распуста да би се њиме проверио трајност ученичких знања.

Резултати које су ученици ЕГ постигли на ретесту значајно се разликују од просечних резултата ученика КГ на ретесту знања применом методе сценске комуникације, што значи да ће се резултати значајно појавити и у популацији.

Након теста и ретеста знања закључујемо да постоји статистичка значајност разлике у делу интензитета активности ученика ЕГ, која је садржаје усвајала путем методе сценске комуникације, у односу на КГ, која је садржаје усвајала на традиционалан начин, тј. знања су остала трајнија код ученика који су садржаје усвајали самостално уз максималну мисаону ангажованост.

Резултати до којих се истраживањем дошло потврдили су наше претпоставке. У ту сврху нам иду у прилог разлике аритметичких средина ЕГ и КХ, као и тврдња да је КГ након одређеног временског периода имала већи степен заборавља.

Ти подаци нам говоре да примена методе сценске комуникације оправдава своју постојаност у раду. По статистичкој значајности у 99% случајева, овакви резултати би се веома лако појавили и у популацији.

Сprovedено истраживање у много чему је доказало и потврдило научне претпоставке о реализацији и усвајању садржаја:

1. Примена методе сценске комуникације допринела је бољем разумевању и памћењу садржаја;
2. Знања стечена на часовима Српског језика и књижевности применом ове методе рада биће применљивија и трајнија у свести ученика.
3. Знања која су ученици усвојили применом методе сценске комуникације допринела би већој креативности у раду, веселијој и опуштенијој радној атмосфери и подизању нивоа културе говора.

Трајност знања зависи од организовања и усмеравања читавог наставног процеса, поготово од осмишљености, квалитета и ефикасности усвојених знања. Трајност знања значи и преношење позивних активности у друге ситуације. Један од захтева за трајно усвајање знања је да се код ученика оформе јасне представе и свесно усвоје одговарајући појмови, а примена методе сценске комуникације ученицима пружа ту могућност.

Предлози за унапређивање рада

Како је наше истраживање показало да методе сценске комуникације доприносе како бољем, квалитетнијем и организованијем стицању знања, наш предлог унапређивања квалитета знања ишао би у правцу планирања и реализације могућих садржаја из предмета Српског језика не ограничавајући примену методе сценске комуникације само на овај предмет већ и примену у осталим предметима. Наше истраживање показало је да је метод сценске комуникације успешнији у корелацији са осталим предметима. У оквиру методе сценске комуникације могуће је индивидуализовати задатке, што је погодно када се ради у групама са неједнаким интелектуалним способностима.

Примена методе сценске комуникације предвиђа примену различитих техника. Часови реализовани на овакав начин представљају велико задовољство међу ученицима.

На већини часова могуће је осмислити квиз, симултаном квиз техником и у зависности од маште применити дидактичка средства и помагала у функцији методе сценске комуникације. Као облик квиза често се примењује такмичарски квиз, у коме се постављају задаци који захтевају одговоре али и сложенији облик квиза који је заснован на техници драмског заплета, где се кроз драматизовану фабулу, драматуршке препреке и проблемски задаци међусобно условљавају, тако да углавном побеђује она екипа која успе да стигне до расплета фабуле. На овај начин ствара се позитивна клима у групи.

Код обраде бајки препоручујемо употребу драматуршки осмишљеног клишеа или, ако су деца добро познати ликови из литературе, фабуларни клише или драматуршки оквир, у чије ће се слободно осмишљене догађаје и радње инсталирати порције наставни садржаји кроз улоге које се додељују деци.

Наша препорука би ишла и у правцу примене клишеа дечијих игара са различитим реквизитима које ученици могу да понесу од куће за рад у школи, али и оне друштвене и дечје игре које не захтевају примену реквизита. Игре јачају вољу, такмичарски дух, али и креативно мишљење поступком покушаја и погрешака.

Од свих техника методе сценске комуникације у нашим школама најприменљивија је техника адаптације и драматизације. Учитељи су веома креативни када је у питању адаптација и прилагођавање текстова из читанке, домаће лектире за сценско извођење.

Ми такође препоручујемо, кад год је могуће, помагање ученицима да сачине дијалог листу, да се одреде ликови, активности ликова, међусобна корелација, назначи простор и време, употреба костима, маски, што ће ученике учинити ангажованим, срећним, створити позитивну климу у одељењу, а све у циљу лакшег стицања знања, али и трајног знања.

Техником импровизације басне и кратке приче чији се садржај веома брзо научи на часу, треба ученицима омогућити да у паровима или мањим групама импровизују басну на свој начин познавајући текст и садржај. У математици примена технике импровизације често је применљива када ученици сами смишљају задатке, док у настави музичке културе, природе и друштва изазива креативност код деце па би требало имплементирати и као технику методе сценске комуникације и могућност исказивања индивидуалности, креативности и маштовитости код ученика.

Сви модели и технике методе сценске комуникације могу се примењивати у комбинацији или понаособ. На часовима утврђивања, систематизације градива пожељна је комбинација техника и метода како појединих предмета тако и на часовима повезивања садржаја различитих предмета. Препоручујемо да се приликом систематизације градива и утврђивања градива користе сложеније технике игре, методе сценске комуникације и њихове комбинације, а све у циљу изражавања културе говора, социјалног понашања али и различите вештине неопходне за свакодневни живот.

Закључак

Дијапазон метода које се могу применити у настави српског језика и књижевности је велики: текст-метода, илустративно-демонстративна метода, интерактивно учење, дивергентно учење, практично-смислено учење, учење путем открића, метода писаних радова, кооперативно учење ученик – ученик; кооперативно учење ученик – наставник итд. Све ове методе доприносе да садржај овог предмета буде на најбољи начин представљен ученицима. Метода сценске комуникације преплиће се са другим методама јер се одвија кроз текст, посматрање, показивање, демонстрацију, али се те методе и међусобно допуњују.

Када бисмо текст обрађивали само текстуалном методом, знање и памћење садржаја били би веома оскудни. Додавањем музике, глуме, сценског приказа детаља из текста или целог текста, доприносимо трајнијем знању. Мотивисаност и задовољство које ученици показују на самом часу се повећава.

Добра припрема за час српског језика и књижевности била би и израда маски и костима, што би допринело преплитању метода као што су учење путем открића или експериментисање. Задовољство ученика када се на часу употреби маска коју је сам направио и аплауз за одиграну улогу, изазивају прилив лепих емоција. Код оних ученика који нису имали ту прилику, изазива жељу да се и они опробају на следећем часу. Овакво прожимање више метода доприноси свестранијем приступу настави српског језика и књижевности.

Показивање наставних садржаја применом само једне методе, без обзира да ли се ради о књижевности или о садржајима из језика (граматика, правопис) или из језичке културе, било би веома скромно. Такве часове ученици веома брзо забораве. У пракси се потврдило да комбиновање показивања – демонстрације и методе сценске комуникације изазива велико интересовање код ученика и за припрему и за активност на самом часу.

Метода сценске комуникације је оправдала тврдњу да је креативна синтеза градива музичке културе, ликовне културе и српског језика и књижевности. То је очигледна настава утемељена на игри улога, па је заинтересованост ученика већа, радна атмосфера опуштена, топла и често подсећа на играње улога у породици. На самом часу постоји повратна спрега између ученика и наставника и задовољство је обострано.

Литература

1. Вилотијевић, М. (1997). *Савремене дидактичке теорије*. Београд: Педагошка академија.
2. Дешић, М. (2004). *Правопис српског језика*. Земун: Нијанса.
3. Илић, И., Пешикан, А., Антић С. (2003). *Активно учење*. Београд: Институт за психологију.

4. Информационе, медијске и психолошке вештине. *Школа будућности 2* (2012). Београд: Чигоја.
5. Јањић, М. (2008). Говорна вежба као етапа у настави књижевности или граматике. *Савремена настава говорне културе у основној школи*. Нови Сад: Змај. 149-150.
6. Кошничар, С. (2002). Лична карта метода сценске комуникације. *Сценска уметност*, 72-74.
7. Маринковић, С. (1995). *Методика креативне наставе српског језика и књижеености*. Београд: Креативни центар.
8. Нил, А. (1990). *Слободна деца Самерхила*. Београд: БИГЗ.
9. Петровић, Т. (1994). *Сценска уметност*. Врање: Цицero.
10. *Разумети мозак: Рађање науке о учењу* (2010). Београд: Завод за уџбенике.
11. Смиљковић, С. (2006). *Мала позорница за основце*. Врање: Учитељски факултет.
12. Смиљковић С. (2006). *Ауторска бајка*. Врање: Учитељски факултет.
13. Филд, С., Кучера, М., Понт, Б. (2010). *Нема више неуспешних: десет корака до једнакоправности у образовању*. Београд: Завод за уџбенике.
14. Цветановић, В. (1999). *Основе културе говора и реторике*. Београд: Обележја.

Dragana Dimitrijević

PERFORMING APPLICABILITY METHODS OF COMMUNICATION IN TEACHING SERBIAN LANGUAGE AND LITERATURE

Summary: *The method of scene communication helps pupils express their ability for individual work, acquire practical knowledge, skills and habits, develop the culture of speech, acquire productive knowledge and habits so they can connect all these with the similar content from different school subjects. This paper work deals with theoretical approach of the method of scene communication in Serbian language teaching. In the central part of this paper work, there are some empiric results of the research where we can see comparison between the traditional method of teaching and the method of scene communication. 202 pupils from primary schools in Vranje and Vladicin Han participated in the research. The method of scene communication was applied in the experimental grades, while the traditional method was applied in the control grades. The results compared in the experimental and the control groups showed that the pupils in the experimental group achieved better results in the test than the pupils in the control group. In addition, they showed more interest, responsibility, motivation which led to better quality and permanent acquisition of knowledge as well as speech competences.*

Key words: *the method of scene communication, speech competences, literary competences, contemporary resources.*

Примљено: 23. 11. 2016. године.

Одобрено за штампу: 16. 10. 2017. године.